

Even de duinen in

In de natuur kom je steeds weer voor verrassingen te staan. We lopen op een zaterdagmiddag in juli even het binnenduïnbos hier in IJmuiden in en wat zien we, vlak langs de rand van de weg?: een muis klimt in een bloeistengel van de Dagkoekoeksbloem (*Melandrium rubrum*), knaagt een stengeltje met een rijpe zaaddoos door en daalt daarmee af. Nou, zo iets moet je treffen. Het is een bijzonder aardig gezicht en het speelt zich in weinig tijd af. We staan er even gefascineerd naar te kijken, mijn metgezel met een duur fototoestel, voorzien van voorzetlenzen in zijn handen. Hier had hij de foto van zijn leven kunnen maken. Maar hij was op insecten uit en zo'n muis wacht niet. Wij wel, maar de muis laat zich niet meer zien. Het zal wel een veldmuisje geweest zijn en veldmuizen eten dus ook de zaden van de Dagkoekoeksbloem, neem ik aan.

We gaan verder. Het heeft hard geregend. Alles groeit uitbundig in het bos. De Meidoorns zitten vol nog groene bessen en vruchtjes van de Kardinaalsmuts zitten al bij honderden aan de struiken. In de herfst zullen ze weer prachtig karmijnrood voor ons pronken.

De Kamperfoelie is uitgebloeid. Hier en daar nog een enkel nabloeiertje. Deze plant heeft dit jaar weer bijzonder rijk gebloeid. Overal waar je keek kamperfoeliebloemen. Overal slingerden de lianen zich door en omhoog. Soms leek het daardoor wel of er een waternival van bloemen uit de bomen neerdaalde. Een geheel vrij staande meidoornstruik was in een feestelijk kleed van kamperfoeliebloemen gestoken. Dus nadat deze eerst in bruidstooi met ontelbare meidoornbloemen had gepronkt, volgde nog een uitdossing met kamperfoeliebloemen. En dan volgt in het najaar nog de pronk met twee soorten rode bessen. Het kan niet op.

Tegelijk met de kamperfoelie bloeit de

Egelantier (*Rosa rubiginosa*). Er staan hier hele grote vrijstaande struiken van deze roos en die zaten rondom vol met lichtroze bloemen. Wat een weelde. Je moet af en toe gewoon een poosje stil staan om er van te genieten.

Twee andere klimmers, die hier veelvuldig voorkomen, zijn de Heggerank (*Bryonia dioica*) en de Hop (*Humulus lupulus*). Beide klimmen metershoog in de bomen. Ieder jaar verlustig ik me in de uitbundige groei van vooral de Heggerank, die als er niets te klimmen is in de buurt ook lustig de vegetatie op de grond overkruipt, of zich horizontaal langs het prikkeldraad van een hek verplaatst. Het zijn beide tweehuizige planten. Dat wil dus zeggen, dat er in het najaar alleen aan de vrouwelijke planten van de Hop de leuke hobbellen verschijnen en aan de dito van de Heggerank een sliert eerst groene, maar later mooi rood wordende bessen. Op het laatst zijn er dan alleen nog maar die bessen. Bladeren, ranken en stengels zijn totaal ineengeschrompeld. Al wat nog als reservevoedsel bruikbaar was is opgeslagen in de dikke wortelstok, waaruit de groeiexplosie in het voorjaar weer zal beginnen.

De bloemen van de Heggerank hebben maar twee-en-een-halve meeldraad, volgens mij. Er zijn er natuurlijk vijf, maar er zijn er tweemaal twee met elkaar vergroeid, zodat er een alleen over blijft. Ik heb al jaren de indruk, dat er meer mannelijke dan vrouwelijke Heggerankplanten zijn. En omdat je nu eenmaal niet alleen op indrukken kunt afgaan, ben ik eens gaan tellen. Op een wandeling telde ik 15 mannelijke en 8 vrouwelijke planten, dus dat is bijna 2:1. En ik heb ook de indruk dat het bij de Hop net zo ligt, maar dat heb ik nog niet nagegaan. Het zou wel leuk zijn, als U ook eens ging tellen in uw omgeving.

Er bloeien in juni in het binnenduïnbos vier schermbloemigen tegelijk en wel: de

Pastinaak (*Pastinaca sativa*), de Bereklauw (*Heracleum sphondylium*), de Kleine bevernel (*Pimpinella saxifraga*) en het Heggedoornzaad (*Torilis japonica*). Twee andere schermbloemigen: het Fluitekruid (*Anthriscus sylvestris*) en de Fijne kervel (*Anthriscus caucalis*) hebben hun tijd alweer gehad. De laatste plant bloeit minder opvallend onder kreupelhout langs wegkanten.

Dat Heggedoornzaad vind ik iets buitengewoons. Het is moeilijk te omschrijven en misschien meer een persoonlijke-, of een gevoelskwesitie, maar ik vind dit een zéér, zéér voornaam lid van de familie. Het is een zeer gedistingeerde plant. De bloemen doen mij altijd denken aan oud zilver of fijne kant of zo iets. Als je op zo'n scherm kijkt, heeft het wel iets van een heel fijn kanten kleedje uit Brugge. Trouwens, de hele plant: bladeren, stengels, bloemen en zaden: het is alles 'fijntjes'. Kijkt U maar eens. Als de uitbundige bloei van het Fluitekruid voorbij is komen heel voornaam de Heggedoornzaadplanten in bloei. Ze staan haast altijd onder bomen en struiken, langs open stukken. Wel in het volle licht, maar toch wat beschaduwd. Daar voelen ze zich het beste thuis.

Ik zou nog verder uit kunnen weiden over de andere drie schermbloemen en over het Duizendblad (*Achillea millefolium*), dat er tussen staat en net doet, of het ook een schermbloemige is, maar het zou te veel ruimte vragen.

Brandnetels (*Urtica dioica*) zijn er ook genoeg en dit jaar zitten er weer veel galletjes op, veroorzaakt door een galmug. In 'Het Gallenboek' vind ik een afbeelding, plus een beschrijving er van. Eigenaardig, dat er nu weer zo veel van zijn, terwijl ik ze de laatste jaren niet gezien heb. Zo is het ook met een plant als de Scherpe fijnstraal (*Erigeron acer*). Vijf, zes jaar geen enkele plant meer gevonden en nu staan ze er weer bij tientallen. En het Duizendguldenkruid (*Erythraea centaurium*), dat ik in de twaalf jaar die ik hier rondneus nog nooit vond, staat er nu ook. Er is elk jaar wel iets anders.

Maar met het noemen van beide laatste planten zijn we uit het bos in het echte duinlandschap gekomen. Hier groeit en bloeit het ook allemaal dat het een lust is. Vooral in zo'n vochtige zomer.

De Duinroos (*Rosa pimpinellifolia*) is echter al uitgebloeid en zit vol nog groene bottels. Tussen en rondom de duinroosjes vinden we veel de Kleine pimpernel (*Sanguisorba minor*). Dit is ook een Rosaceae, maar een kruidachtige plant met flinke bladrozetten, waaruit de bloeistengels met de groenachtige bolletjes bloemen omhoog schieten. En deze Kleine pimpernel demonstreert zó mooi, waarom de Duinroos *Rosa pimpinellifolia* (dat is dus pimpernelbladige roos), genoemd is. Je moet bij oppervlakkige beschouwing wel eens in de war raken. Het is dan één aaneengesloten vlak van roze- en pimpernelblaadjes. Héél goed, die naam, door Linnaeus aan deze roos gegeven. Er is een synoniem: *Rosa spinosissima*, dat zoiets als 'zeer gedoornrd' betekent. Het is dan ook een en al doorn, zo'n rozetak, hoewel het eigenlijk stekels zijn.

Verwarrend is nu wel, dat diezelfde Linnaeus een heel andere plant, en wel de Kleine bevernel, die we zojuist al tegen kwamen, *Pimpinella* genoemd heeft. En de Kleine Pimpernel, waar het hier om gaat, noemde hij *Poterium sanguisorba*. Maar Prof. Seopoli (1723-1788) was Linnaeus voor met de naam *Sanguisorba minor*. En dit is nu dan ook de officiële naam van de plant. De volksnaam is echter Pimpernel en dat moet haast ook in Linnaeus' tijd al zo geweest zijn, gezien dat *Pimpinellifolia*.

Een twintigtal jaren geleden vernam ik eens op een (K.)N.N.V.-excursie, dat men de Kleine pimpernel Sorbonkruid wilde gaan noemen, vanwege die verwarring met de Bevernel. Maar klaarblijkelijk is daar nooit iets van gekomen. Volksnamen veranderen je niet zo gemakkelijk. En bovendien: hoe zou ik dan vrienden, kennissen en verwanten door het 'Sorbonkruid' moeten laten demonstreren hoe de Duinroos aan zijn naam komt? Nee, laat maar zo.

Intussen zijn we zowel letterlijk als figuurlijk een heel eind van onze muis bij de in-

gang afgedwaald, tot zelfs in de historie toe. De fotograaf heeft intussen opnamen gemaakt van een stippelmotje met een hermelijnen mantel aan: de Kardinaalsmuts-mot. Maar dit motje is een heel artikel waard, zodat we nog even naar de planten terugkeren. Ik vergat U nog te vertellen dat de Duinroos in bloei iets heel moois is. Er zijn zachtglooiende hellingen met honderden roosjes.

Op vlakke stukken bloeit de Thijm (*Thymus pulegioides*). Fantastisch rijkbloeiend, deze zomer. Hele vlakken vol bloemen. Er bij in de buurt staat veel de Vleugeltjesbloem (*Polygala vulgaris*). Het is niet zo opvallend, maar met de prachtige blauwe bloemetjes heb ik altijd succes. Vooral als

ik ze door de loupe laat zien.

Maar we moeten terug en het is onbegonnen werk om alles te beschrijven. Ik noem U nog Jacobskruiskruid (*Senecio jacobaea*), waarop deze zomer weer opvallend veel zebra-rupsen zitten. De bloemhoofdjes *allen zonder* straalbloemen. Prachtexemplaren van het Slangekruid (*Echium vulgare*). Eén ziet er wat eigenaardig uit. Het blijkt fasciatie, bandvorming, te zijn: een band van twee stengels. De bloemen zitten wonderlijk aan deze band gerangschikt. Bitterkruid (*Picris hieracioides*), Agrimonie (*Agrimonia eupatoria*) en nog veel meer.

Het is een mooi stukje natuur, aan de rand van de stad. Leuk, dat U in gedachten meewandelde. (aug. 1968)

Plastic in merelnest

Bij het bekijken van een merelnest, deze lente, is het mij twee keer gebleken, dat de vogels, behalve het gebruikelijke nestmateriaal, ook een stuk plastic in hun nest verwerkt hadden. Beide malen hing er een stuk van dat plastic nogal slordig uit het nest, waaruit men zou kunnen opmaken, dat de merels er niet helemaal goed raad mee wisten. Beide nesten vond ik in een boom bij ons in de plaats Drachten. Is er iets meer bekend omtrent het gebruik van dit nieuwe bouw materiaal door vogels?

Mevr. E. B. Hannema-Monasch

Houden we onze planeet bewoonbaar?

'De zeer snelle vooruitgang die op het ogenblik in de ontwikkelingslanden plaats vindt heeft ook spectaculaire veranderingen te weeg gebracht in de wisselwerking met de omgeving.'

'Onmiddellijke en onmiskenbare economische voordelen heeft deze 'herschikking' van de tropische levenssystemen gebracht, soms echter ook een plotselinge verstoring van het evenwicht veroorzaakt, dat duizenden jaren tussen de mens en zijn omgeving bestond en tot onverwachte moeilijkheden geleid'. Ontbossing, irrigatie, de invoering van exotische planten en dieren, het gebruik op grote schaal van onkruid-verdelgers, de uitroeiing van bepaalde ziekteverwekkende organismen en dieren, enz. hebben de tropische landschappen in tien jaar meer veranderd dan de traditionele methoden van landbouw en veeteelt in tien eeuwen'.

Aldus wordt een belangrijk aspect van de zeer snelle veranderingen in de natuurlijke omgeving van de mens beschreven in het artikel 'Man against Nature' in de Unesco-Courier van jan. 1969. Dit artikel in een serie van vier geeft de inhoud van een van de voornaamste rapporten uitgebracht voor de UNESCO-conferentie over 'Mens en Biosfeer' in de herfst van het afgelopen jaar.

Ook verschillende andere artikelen over dit nieuwe probleem dat om een oplossing vraagt vermelden belangwekkende gegevens en doen voorstellen tot verbetering.

'Tot voor enkele tientallen jaren scheen de triomfantelijke vooruitgang van een technologische beschaving, gebaseerd op wetenschappelijke kennis de totale victorie van de mens te bevestigen,' aldus in het hoofdartikel van Michel Batisse, hoofd van het departement van natuurwetenschappen van de Unesco, 'maar dan worden plotseling gevaarlijke ontwikkelingen waargenomen. In een korte periode heeft de mens de natuur zo effectief overwonnen, dat hij nu bezig is hem te vernietigen'.